

821.161.2  
Т16

с 1213531



СВІТЛАНА  
ТАЛАН

— — — — —  
*Ті вишиване  
життя*

КСД

\* \* \*

Відвізши доньок до пансіону, Яків Якович повертався додому незадоволений. Не про таку освіту він мріяв для своїх дівчат. На Шостенському пороховому заводі у пансіоні Генріхи Карпівни Серебрякової на першому місці були за головну дисципліну танці. Яків Якович, чи не один з усіх батьків, не вважав танці за потрібну дочкам науку й відмовився за них платити.

«Особливо Поліньці вони не потрібні, — розмірковував чоловік. — Вона значно розвиненіша за одноліток, серйозно і вдумливо ставиться до життя в усіх його проявах, тож обійдеться без танців. Я намагався як міг показати Поліньці несправедливість кріпацтва, і вона справді росла близькою до простого народу й виросла розумною та розсудливою дитиною, тож сподіваюся, що отримає потрібні для неї знання, а не якісь розваги та танці».

...Полінька із сестрою швидко прижилися на новому місці. Нові подруги, знайомства, заняття — все було для них цікавим. Полінька почала навчатися гри на фортеп'яно у зрусілого чеха Пішнека, капельмейстера військової музики на пороховому заводі. Вчитель, маючи чималий досвід викладання музики, був здивований талантом учениці, а Яків Якович тішився з того, що донька має змогу навчатися у вчителя музики.

Одне засмучувало Поліньку — вона не могла разом з іншими навчатися танців, але й тут дівчина знайшла вихід. Коли дівчатка йшли на заняття, вона мала змогу спостерігати за уроками танців у прочинені двері. Маючи добру пам'ять, дівчина запам'ятовувала рухи й потім уже наодинці все побачене повторювала. Вже незабаром жвава і здібна дівчина танцювала не гірше за інших учениць.

Вечорами Полінька сідала за щоденник. Товстий зошит їй доводилося ховати від зайвих очей, тому клала

його у шафу на полицю серед інших зошитів з конспектами, сподіваючись, що його ніхто не знайде.

*«Я звикла до нового життя доволі швидко. Так, напевно, буває, коли ти не маєш вільного часу. Якби я мала час на сум, то він поглинув би мене всю, а тут я весь час зайнята і лише вечорами ледь встигаю дещо записати, хоча іноді доводиться розгортати щоденник не частіше, ніж один раз на тиждень.*

*Мене найбільше хвилює стан моєї матері. Тато пише, що вона дуже слабує, і це мене засмучує. Згадую матусю, яка вона була раніше: усміхнена білявка, що раділа життю. Тепер вона потерпає від болю, хоча татусь про неї дбає, як тільки може. Дуже хочу їх обох обійняти!*

*Танців я таки навчилася. Сама! І вийшло у мене доволі непогано. І про це хочу розповісти. У нашої Генріхи Карпівни є старша дочка Емілія, їй тринадцять років. Вона така собі моторна кокетка, у якої на думці самі танці та кавалери. Емілія мене та Марійку зневажала, часто обзивала "деревничиною", але ж вона не знала, на що я здатна. На частих пансіонських вечорницях бували й учениці нашого пансіону, і дорослі панночки. На пансіонні вечоринки приходили чоловіки: вчителі, офіцери, службовці, тобто кавалерів вистачало, і Емілія прагнула бути у центрі уваги. На таких вечорницях я танцювала чи не найкраще від усіх, і це привертало увагу чоловіків. Я не могла пропустити жодного танку, бо лише один закінчувався, на мене чекав вже інший чоловік, щоб запросити на танок. І це страшенно бісило Емілію, яка вважала себе найкрасивішою, не те що я із села. Неодноразово дівчатка мені розповідали, що Емілія ледь не плаче, звинувачуючи мене у тому, що я відбиваю у неї кавалерів».*

\* \* \*

Буяла весна пишним цвітом, і все навколо раділо теплим дням, яскравому теплому сонечку. Плодові дерева потопали у біло-рожевому цвіті, й лише пустун вітер злегка пробігався між віттям, збиваючи цвіт, який ніжними пелюстками встилав уже зелену травичку.

Такого погожого дня молодь гуляла вулицями Шостенського порохового заводу. Дівчатам з пансіону також дозволили долучитися до прогулянки. Гарно прибравшись, дівчата, перебуваючи у доброму й дещо збудженому стані, пішли гуляти. Панночки сміялися, іноді занадто голосно і неприродно, кокетували з молодими чоловіками.

До Поліньки підійшов тридцятилітній вчитель математики Микола Сергійович, заговорив, і вони неспішно пішли прогулятися.

— Подивіться, яке чисте небо. Воно буває лише навесні, коли все живе пробуджується, радіє весні, яка асоціюється з приходом чогось нового, світлого і прекрасного, — говорив чоловік до дівчини.

— І справді, — погодилася вона, — весна завжди несе надію на краще. А небо! Воно неймовірно і, здається, ширше і вище, ніж завжди.

— А ви, голубко, уявіть лише, скільки там над нами світів. Їх тисячі, а можливо, і набагато більше. Ми не знаємо, чи є там десь життя, але незвіданість завжди приваблювала вчених, науковців, дослідників. А небо для нас приховує безліч таємниць.

Дівчина з ним погоджувалась, і вони повільно ходили, розмірковували про життя земне і далеке, невідоме людству. Полінька боковим зором помічала, як дівчата з пансіону кидають на них заздрісні погляди, бо красень вчитель звернув увагу саме на неї.

Після прогулянки дівчата, коли повернулися до пансіону, почали зі смішками вітати Поліньку з перемогою.

Дівчина відчувала у їхніх словах і заздрість, і злобу, тому не сприймала серйозно їхні вітання.

— Нащо ви так? — обурювалася Полінька, коли їй відкрито почали закидати женихання вчителя. — Ми просто говорили про небо та світи у Галактиці.

Дівчата почали реготати.

— Скажеш таке! Хто тобі повірить, що ви говорили про небо? — найбільше кепкувала Емілія. — Може, ще й про квіточки розмовляли?

— І про квіточки також, — кинула дівчина, підвела гордо голову й пішла геть.

Вечері Марійка запитала, чому вона так відреагувала на вітання подруг.

— А як я мала реагувати?! — обурилася Полінька. — Вони відкрито наді мною насміхалися.

— Могла б і ти з ними пожартувати, — добродушно зауважила сестра.

— Вони мені заздрять, бо на мене, хоч і не маю дорогих нарядів, чоловіки все одно звертають увагу. Я краща учениця, і більшість з них не може досягти того, чого досягла я, — пояснила Полінька. — І взагалі, заздрити не добре. Пам'ятаєш, це завжди говорив нам тато. Якщо у когось є успіхи, то ми маємо порадіти разом, а не кепкувати, як вони сьогодні.

— Вони ж не зо зла, — стиха промовила сестра.

— Можливо, — погодилася дівчина і тяжко зітхнула.

\* \* \*

Полінька так болісно відреагувала на насмішки дівчат, що кілька днів не могла заспокоїтися. Вона весь час згадувала, як дівчата вітали її з перемогою, казали, що вона зачарувала вчителя математики своїм дешевим одягом, і зовсім не повірили, що дівчина розмовляла з чоловіком про високі матерії. Марно намагалася втішити сестра, яка

просила не звертати уваги на шпильки подруг, бо їм все одно її не зрозуміти.

— Я виклала все щиросердно, нічого не приховувала! — гарячкувала Полінька.

— У дівчат самі кавалери в голові, тому так і про тебе подумали.

— Але ж все не так. Чи не може бути чоловік просто другом? Тим паче, що він наш вчитель! — нервувалася дівчина.

— Забудь, і все. Що більше ти намагатимешся дівчатам доводити свою правоту, то більше вони насміхатимуться, — сказала Марійка і порадила взагалі не реагувати на кепкування подруг.

Розмову сестер випадково почула Генріха Карпівна Серебрякова, пані бальзаківського віку.

— Твої хвилювання не вартують виведеного яйця, — сказала жінка Поліньці. — Повір мені, жінці з великим життєвим досвідом.

— Але ж я була з ними чесною! — не вгамовувалася дівчина.

Генріха Карпівна подивилася їй в очі, в яких палав вогник, щоки дівчини стали схожі на цвіт мальви. Жінка згадала себе в юні роки, коли сама була такою і будь-яка несправедливість її боляче ранила. Життя внесло свої корективи, і з часом вона навчилася щось ігнорувати, щось пропускати, когось обламувати під корінь.

— І мої доньки кепкували з тебе? — запитала вона, не відводячи погляду від дівчини.

Полінька ще більше розчервонілася, опустила очі. Батько навчив її бути чесною завжди. «Якщо скажу правду, то зроблю пані неприємно, бо саме її доньки найбільше мені заздрили й насміхалися, а Генріха Карпівна така добра до мене, — думки швидко заснували у голові Поліньки. — Збрехати? Не зможу! Що ж робити?»

— Я... Все добре, — промимрила дівчина, вступившись у підлогу.

Жінка взяла дівчину за підборіддя, підвела її голову.

— Подивись на мене, Полінько, — сказала Генріха Карпівна.

Дівчина подивилася на жінку великими зволженими очима, в яких намагалася приховати своє чи не перше розчарування у відносинах між людьми.

— Твої батьки правильно тебе виховали, — промовила стиха жінка. — На жаль, мої доньки зовсім інші й їх уже не змінити. Ти маєш навчитися тримати удари долі, тож повір мені, цей інцидент — лише краплина у морі з того, що тобі доведеться почути в житті. Мине час, ти згадуватимеш свої тривоги, й вони здаватимуться такими мізерними та незначними. Ти мені віриш?

— Так, Генріхо Карпівно, — кивнула Полінька, і легка усмішка осяяла її обличчя.

— А з доньками я поговорю, — пообіцяла жінка. — Спробую їм пояснити, що ти зовсім не така, як вони. Ти розумна, гарна, чесна, тож тобі не треба завойовувати чоловічі серця, незабаром чоловіки самі будуть прагнути твоєї прихильності.

Від почутого щоки дівчини спалахнули знову, і вона ледь чутно промовила:

— Дякую вам.

\* \* \*

Дорослі чоловіки та зовсім юні часто звертали увагу на дівчину-підлітка. Полінька не розуміла, чим заслуговує на їхню прихильність, але із задоволенням вела з ними бесіди на різні теми. Вона відрізнялася від своїх подруг, для яких головними були танці та увага кавалерів. За порадою Генріхи Карпівни вона спілкувалася з чоловіками, але вже не реагувала так болісно на насмішки дівчат.

Полінька знала, що їй є про що говорити з чоловіками чи навіть дискутувати, вона ж бо багато читала з дитинства. Любий батько приділяв її розвитку весь свій вільний час.

Одне тривожило дівчину — недуга матері. Вона чекала листів від батька, який регулярно писав і сповіщав про стан здоров'я дружини, й кожен наступний лист його ставав дедалі сумнішим. Полінька одразу ж відповідала на листи й просила батька піклуватися про маму і не залишати її саму. Приходив лист з дому, і дівчина тремтливими пальцями розкривала його, швидко пробігала очима й промовляла: «Дякую тобі, Боженьку!», коли дізнавалася, що мати почувається трохи ліпше.

Тієї ночі розгулялася негода. Звечора небо затягнули темні, аж чорні хмари й накрапав дощ, а вночі темряву розрізала яскрава стріла блискавки. Небо розсерджено гримнуло так, що Полінька здригнулася і закуталася в ковдру. Вона поглянула на ліжко поруч — сестра міцно спала. Дівчина підійшла до вікна, а за ним все блискало, гриміло, лило і гуло. І раптом вона почула тихий стукіт у шибку, так, ніби злякана та змокла пташина добивається дзьобиком. Полінька подивилася і при світлі блискавки нікого за вікном не помітила. Одразу згадала розповіді няньки Катерини, яка говорила, що стукіт у вікно чогось невидимого передвіщає біду.

«Матуся!» — застугоніло дівчині у скронях. Її обдало холодним потом, і по спині пробігли мурахи. Знову небо озвалося страшним гуркотом, і Поліньці стало холодно, моторошно і лячно. Вона поспішила сховатися під ковдрою, коли порив вітру різко розчинив вікно, і дівчина мимоволі злякано скрикнула. Полінька поспішила зачинити вікна на гачок і затягнула фіранки. Ніколи їй не було так страшно і тривожно на душі. Вона намагалася заснути й не думати про той стукіт у скло чогось невидимого

і жахливого, але у вухах стукало щось і стукало, а за вікном сердилосся небо, миготіло, шуміло і лило на землю нескінченні холодні потоки...

Полінька заснула під ранок, коли небесні сили почали заспокоюватися, і лише тихо поливало землю спокійним дощем. Їй наснилася бабуся, яка померла, коли вона була ще дитиною. Бабуся заплітала мамі коси, а потім її кострубаті пальці вхопили матінку за шийку і почали стискати так, що жінка почала хрипіти й задихатися.

— Ні! Не треба! — закричала Полінька і прокинулася.

Над нею стояла Генріха Карпівна.

— Щось лихе наснилося? — запитала жінка.

— Так! — кивнула Полінька й спохватилася: — Ой лишенько! Я проспала?!

Жінка взяла дівчину за руку, й у Поліньки перехопило дихання. Погане відчуття холодком пробігло гарячим від сну тілом. В очах дівчини застигло запитання, і Генріха Карпівна тихо промовила:

— Будь сильною, дівчинко!

— Ма... Матуся? — упалим голосом промовила Полінька.

Жінка мовчки хитнула головою.

— Збирайтеся, поїдете додому, — сказала вона.

У Поліньки сльози полилися по обличчю, тіло здригнулося від невтішного плачу, і жінка по-материнськи обійняла дівчину й пригорнула до себе.

— Рано чи пізно ми всі проходимо через це, — промовила вона ледь чути.

\* \* \*

Після похорон матері Полінька із сестрою поверталися на навчання. Дівчата всю дорогу мовчали, все ще перебуваючи у шоковому стані. Полінька згадувала маму. Вона намагалася уявити її білявою веселункою, жвавою,

Світлана Талан — знана українська письменниця, володарка титулу «Золотий письменник України», неодноразова лауреатка конкурсу «Коронація слова», володарка нагороди «За краший роман на гостро-соціальну тематику». Її твори надзвичайно популярні на батьківщині та за її межами.

Глибокий та емоційний роман-біографія про видатну українку

Третього жовтня 1833 року на хуторі Терebenьки, що на Глухівщині, у родині Бартошів народилася прекрасна дівчинка Пелагея.

В історію вона увійде під прізвищем чоловіка як Пелагея Яківна Литвинова-Бартош, етнографиня і фольклористка. Не маючи великих статків, владних покровителів, дворянського статусу, вона відкриє школу, самостійно створить для неї підручники, опублікує кілька альбомів народних візерунків, стане членом-кореспондентом Паризького антропологічного товариства, збереже для наступних поколінь пам'ять про народні вірування, пісні, ремесла, традиції...

Але це все — потім. Зараз новонароджена Полінка, як її ніжно називає мама, захоплено дивиться на світ. А батьки бажають їй тихої щасливої долі.

bookclub.ua

ISBN 978-617-15-0521-6



9 786171 505216